

Ignacije Lojolski i Franjo Ksaverski

Osnivači Družbe Isusove i geneza njihove kanonizacije

Julius OSWALD*

Sažetak

U članku se prikazuje dio životnog puta, djelovanja kao i tijek kanonizacije dvojice velikih prijatelja: Ignacija Lojolskog (1491.–1566.) i Franje Ksaverskog (1596.–1552.). Njih općenito drže osnivačima Isusovačkog reda. Susreli su se na studiju u Parizu 1529. godine. Pred Franjom Ksaverskim, već svršenim magistrum filozofije, stajala je sjajna karijera. Milost je međutim po Ignaciju unijela zaokret u Franjin život. Ignacije, koji je iza sebe već imao obraćenje doživljeno na bolesničkom krevetu kao i mistično iskustvo kojim je druge uz pomoć duhovnih vježbi počeo privoditi Bogu, pridobio je sposobnog učitelja filozofije Franju za naviještanje Krista Gospodina. Na sveučilištu je malo pomalo oko Ignacija rasla skupina koju je međusobno povezivala želja da svoj život posvete isključivo vlastitom posvećenju i služenju dušama, odričući se pritom svih zemaljskih dobara i časti. Nakon završenih studija, zajedno s petoricom prijatelja, Franjo i Ignacije zaređeni su za svećenike u Veneciji 1537. godine. Ovu je skupinu, koja se dala na raspolaganje Rimskom prvosvećeniku, a koja je sebe nazivala »Družbom Isusovom«, papa Pavao III. potvrdio kao crkveni red god. 1540.

Prijateljstvo dvojice svetaca kojima je na srcu bila jedino »slava Božja« nije moglo biti pomučeno odlaskom Franje Ksaverskog iz Rima za misionara u Indiju. O posebnosti prijateljstva dvojice vrljih muževa svjedoči njihova obilna korespondencija. Treba li se stoga čuditi što je ovu dvojicu svetaca, promicatelja obnove Katoličke crkve i širitelja Radosne vijesti, velikih »prijatelja u Gospodinu«, godine 1622. Papa Grgur XV. zajedno proglasio svetima?!

Uvod

U mnogim isusovačkim crkvama Ignacije Lojolski i Franjo Ksaver zajednički dočekuju vjernike. Često ih pozdravljaju već na svečanim ulaznim vratima, potom ih susreću u glavnoj lađi crkve ili im iskazuju dobrodošlicu na oltarima. Pritom

* Dr. Julius OSWALD, S. J., Hochschule für Philosophie, München. Gost predavač na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove, Zagreb.

Ignacije stoji lijevo, a Franjo Ksaver desno. Tako su stajali i na barjaku koji je 12. ožujka 1622. visio u bazilici Sv. Petra kad ih je papa Grgur XV. proglasio svetima. Bio je to znak novih isusovačkih svetaca.¹ Ovaj stijeg, međutim, podsjeća i na zajednički put koji obojica svetaca prijedohše sve tamo od vremena kad su studirali u Parizu.

Različita polazišta

Franjo Ksaver² potječe iz drevnog baskijskoga plemstva, a rođen je 7. travnja 1506. u dvorcu Javier u Navarskom kraljevstvu. Njegov otac, Juan de Jassu postigao je doktorat iz prava u Bologni i predsjedao je kraljevim vijećem. Kad su Španjolci osvojili Navarru i protjerali kralja, oba njegova starija sina stajahu na čelu kralju odanih Navaraca. Uz pomoć francuske vojske opsjedali su u svibnju 1521. tvrđavu Pamplonu koju je Ignacije Lojoloski s tek nešto malo ljudstva pokušao obraniti. Ignacija, koji bijaše dušom otpora, pogodi topovska kugla i rani ga tako teško da su ljudi računali s njegovom smrću, pa su se branitelji predali. Pobjednici su ranjenika medicinski zbrinuli i dali ga na nosilima odnijeti u Loyolu. Međutim, radost zbog osvajanja utvrde ne potraja im dugo. Uskoro im je carska vojska nanijela težak poraz. Oba brata Ksaver pobjegli su u brda i ondje zapodjenuli gerilsko ratovanje protiv osvajačkih snaga.³ Istom su se g. 1524. predali i vratili u svoj zavičaj.⁴

Na dvoru Javier Franjo je primio izobrazbu kakva je dolikovala njegovu stazežu, a od dvorskih svećenika naučio je latinski jezik.⁵ Budući da je i sam htio u crkvenu službu, dobio je tonzuru i time je oslobođen vojne službe. Njegovu su obitelj ratna zbivanja teško pogodila i osiromašila pa se Franjo nadao da će kao kanonik dobiti kakav crkveni posjed i stoga je kao devetnaestogodišnjak odlučio studirati na najpoznatijem ondašnjem sveučilištu u Parizu. U rujnu 1525. pošao je od kuće kako bi do početka akademske godine dospio u francuski glavni grad. Smještaj je pronašao u Kolegiju sv. Barbare koji je pod vodstvom dr. Diega de Gouvee pripadao među najnaprednije ustanove na sveučilištu.⁶ Poradi dobroga glasa ondje su boravili profesori i studenti iz mnogih naroda. Kako bi položio obvezni prijamni ispit⁷, Franjo je u prvoj godini produbio svoje poznavanje latinskog i 1. li-

1 Ursula KÖNIG–NORDHOFF, *Ignatius von Loyola. Studien zur Entwicklung einer neuen Heiligen-Ikonographie im Rahmen einer Kanonisationskampagne um 1600*, Berlin 1982., 22.

2 Život i djelovanje Franje Ksavera iscrpno je prikazano u: Georg SCHURHAMMER, *Franz Xaver. Sein Leben und seine Zeit*, 2 sveska, Freiburg 1955–1973. — ISTI, *Gesammelte Studien. Herausgegeben zum 80. Geburtstag des Verfassers*, 4 sv. (Bibliotheca Instituti Historici S. I. 20–23), Rim 1962.–1965.

3 James BRODRICK, *Abenteurer Gottes. Leben und Fahrten des hl. Franz Xaver 1506–1552*, Stuttgart 1954., 19.

4 SCHURHAMMER, *Gesammelte Studien* (v. bilj. 2), III., 13.

5 SCHURHAMMER, *Gesammelte Studien* (v. bilj. 2), III., 306.

6 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 76.

7 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 94.

stopada 1526. započeo studij filozofije kod magistra Juana de la Pene. Sa svojim je učiteljem dijelio sobu⁸ u kojoj je stanovao i Petar Faber iz Savoye.⁹ U istu se prostoriju nakon tri godine uselio i Ignacije Lojolski koji će također započeti studij pod vodstvom španjolskoga magistra.¹⁰ Prema novom sustanaru, protiv kojega su se prije nekoliko godina njegova braća borila u Pamploni, Franjo Ksaver bijaše krajnje suzdržan. No Ignacije je na svom bolesničkom krevetu u Loyoli doživio duboko obraćenje i temeljito promijenio život. Kako je do toga došlo, sam pripovijeda u svojoj autobiografiji.¹¹

Nakon što je bio teško ranjen 20. svibnja 1521., Ignacije, rođen 1491. kao baskijski plemić na dvorcu Loyola kod naselja Azpeitia u pokrajini Guipzcoa, morao je podnijeti nekoliko veoma bolnih operacija i dugo je ostao prikovan uz krevet. Budući da na dvoru nije bilo viteških romana koje je volio čitati za razonodu, udubio se u »život Kristov i zbirku svetačkih životopisa na španjolskom jeziku«. ¹² Čitajući, počeo je promišljati o dosadašnjem i budućem životu te je odlučio slijediti primjer svetoga Franje i svetoga Dominika. Zbog toga je krajem veljače 1522. pošao na hodočašće u Montserrat gdje je obavio životnu ispovijed, odložio oružje pred Gospinom slikom i odjenuo pokorničko odijelo. Odatle je krenuo u Manresu gdje je skoro čitavu godinu dana provodio strog pokornički život, ispunjen unutarnjim krizama i mističnim rasvjetljenjima. Ova iskustva bit će osnovica njegovih duhovnih vježbi pomoću kojih je drugima dao na raspolaganje svoju duhovnost.

Nakon hodočašća u Svetu Zemlju Ignacije se vratio u Španjolsku i odlučio studirati teologiju kako bi »pomagao dušama«. Stoga je u veljači 1524. počeo u Barceloni učiti latinski. Nakon dvije godine otišao je u Alcalu na studij filozofije. Studirajući, okupljao je oko sebe drugove kojima je davao svoje duhovne vježbe i poticao ih na vjernički život. Budući da su nosili jednako odijelo, Ignacije je bio osumnjičen da je »alumbrado« pa ga je inkvizicija dala uhititi. Napokon su ga oslobodili pod uvjetom da se njegovi kolege i on »odijevaju kao i ostali studenti i da tijekom četiri godine ne govore o pitanjima vjere, sve dok ne završe studije; do sada, naime, nisu bili upućeni u znanost.« ¹³ Potom su otišli u Salamancu nastaviti studij. Iako su u međuvremenu promijenili odijelo i ispunili sve naloge, ipak su ih i ovdje

8 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 99.

9 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 101.

10 *Fontes narrativi de S. Ignatio de Loyola et de Societatis Iesu initis* (Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Ingatiana, niz 4., sv. 1–4), Rim 1943.–1965., ovdje sv. I., str. 32 i 474.

11 Acta patris Ignatii scripta a P. Lud. Gonzalez de Camara 1553. /1555., u *Fontes narrativi* (v. bilj. 10), I., 323–507. — Hrvatski prijevod: I. LOJOLSKI, *Autobiografija*, preveo: J. KUKULJAN, FTI, Zagreb, 1991. — Iz mnoštva literature usp. Candido DE DALMASES, *Sveti Ignacije Loyolski*, FTI, Zagreb, 1989. — John W. O'MALLEY, *Die ersten Jesuiten*, Würzburg, 1995. — Gottfried MARON, *Ignatius von Loyola. Mystik–Theologie–Kirche*, Göttingen 2001. — André RAVIER, *Ignatius von Loyola gründet Gesellschaft Jesu*, Würzburg 1982. — Ignacio TELLECHEA, *Ignatius von Loyola. Allein und zu Fuß. Eine Biographie*, Zürich 1991.

12 *Fontes narrativi* (v. bilj. 10). — IGNACIJE LOJOLSKI, *Autobiografija* (v. bilj. 11), 44. — Usp. MARON, *Ignatius von Loyola* (v. bilj. 11), 19–28.

13 *Fontes narrativi* (v. bilj. 10), I., 450. — IGNACIJE LOJOLSKI, *Autobiografija* (v. bilj. 11), 93–94.

dominikanci sumnjičili za herezu, te su ih dali saslušati i zatočiti. S osobitom pomnjom ispitivali su pritom Ignacijeve bilješke o duhovnim vježbama. Budući da mu nisu mogli dokazati krivovjerni nauk, nakon tri tjedna pušten je na slobodu pod uvjetom da njegovi drugovi i on »tek nakon četiri godine studiranja smiju odlučivati je li ovo ili ono smrtni ili laki grijeh.«¹⁴ Kako Ignacije na osnovu ovakve presude više nije mogao korisno pomagati dušama, odlučio je »dalje studirati u Parizu«.¹⁵

U istoj sobi

U francuski glavni grad Ignacije je stigao 2. veljače 1528. i ondje se zajedno s jednim Španjolcem nastanio u nekoj privatnoj kući. U Kolegiju Montaigu obnavljao je svoje znanje latinskog jezika kako bi se pripravo za prijamni ispit na Sveučilištu. Njegov sustanar, kojemu je povjerio novac na čuvanje, sve je potrošio, pa obojica ostadoše na ulici. Ignacije pronađe smještaj u hospiciju Saint-Jacques, a stvari za život morao si je priskrbiti proseeći. To ga je priječilo u studiranju pa mu je jedan španjolski monah preporučio »da svake godine pođe u Flandriju i ondje provede dva mjeseca, pa i manje, kako bi prikupio što mu je potrebno za studij kroz cijelu godinu.«¹⁶ Ignacije poslušao taj savjet i u korizmi 1529. otputovao u Antwerpen i Brgge, gdje je od španjolskih trgovaca dobio dovoljno novaca za donekle pristojan život.

Uza studij latinskoga vodio je Ignacije duhovne razgovore i studentima davao duhovne vježbe. Kod nekih je pritom došlo do vjerskih nastranosti za koje su njega optuživali. Zbog toga mu je u Kolegiju sv. Barabare na neko vrijeme zabranjen pristup,¹⁷ a kod inkvizicije je podignuta tužba protiv njega. Kad je Ignacije to čuo, smjesta je pošao inkvizitoru i zamolio ga da proces protiv njega zaključi prije početka nove akademske godine kako bi na vrijeme mogao započeti studij. Inkvizitor je potvrdio da postoji optužba, ali proces nije kanio pokretati. U međuvremenu se stišala i srdžba rektora sv. Barbare pa se Ignacije smio nastaniti u Kolegiju, u istoj onoj sobi u kojoj je magister La Pena već stanovao sa svoja dva učenika, Faberom i Ksaverom.

La Pena je 1. listopada 1529. počeo poučavati aristotelovsku filozofiju i zadužio je Fabera da gradivo koje su već obradili ponovi s novim sustanarom.¹⁸ Na tim satovima ponavljanja ipak se nisu objašnjavala samo filozofska pitanja nego i vjerski problemi koji su Fabera ponajviše opterećivali. Ignacije mu je pomogao da nadvlada svoje skrupule, a poslije mu je davao duhovne vježbe i tako je zadobio

14 *Fontes narrativi* (v. bilj 10), I., 460. — IGNACIJE LOJOLSKI, *Autobiografija* (v. bilj. 11), 101.

15 *Fontes narrativi* (v. bilj 10), I., 462. — IGNACIJE LOJOLSKI, *Autobiografija* (v. bilj. 11), 102.

16 *Fontes narrativi* (v. bilj 10), I., 466. — IGNACIJE LOJOLSKI, *Autobiografija* (v. bilj. 11), 105.

17 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 128–129.

18 *Fontes narrativi* (v. bilj. 10), I., 32. — Petar FABER, *Memoriale. Das geistliche Tagebuch des ersten Jesuiten in Deutschland*. Preveo i uvod napisao Petar HENRICI, Einsiedeln 1963., 39.

prvoga druga u Parizu.¹⁹ Mnogo je teže bilo pridobiti povjerenje Ksavera, protiv čije se braće Ignacije borio u Pamploni. Franjo je znao za to, a i inače nije osjećao neke simpatije prema baskijskom plemiću koji je za svoje uzdržavanje morao pro-siti i koji je svaki čas imao posla s inkvizicijom.²⁰ Ksaver, koji je bio privlačnog i otmjenog izgleda i koji je pripadao među najbolje skakače u dalj na športskim natjecanjima na Ile de la Cit, nije volio ni njegovu pobožnost.²¹ Nasuprot Faberu, Ksaver je imao prilično konkretne planove za budućnost i dobru priliku da stekne crkvena dobra u Pamploni. »Ako se vrati u domovinu kao doktor s Pariškog sveučilišta, osigurana mu je sjajna karijera.«²²

Nakon što je 15. ožujka 1530. zajedno s Faberom postigao licencijat te u istom mjesecu uz pomoć mnogo novca i stupanj magistra,²³ Ksaver se odselio u novi stan u Kolegiju Dormans–Beauvais i počeo ondje 1. listopada poučavati aristotelovsku filozofiju. »Kao djelatni magister filozofije Ksaver bijaše punopravni član Fakulteta. Imao je aktivno i pasivno pravo glasa pri izborima za akademske službe, a kod podjele dobara koje je Sveučilište imalo na raspolaganju, imao bi prednost ako bi zatražio nešto za sebe.«²⁴ Želeći jasno istaknuti svoj stalež, Ksaver je držao siromašnog navarskog studenta kao slugu.²⁵ Kako bi osigurao planove za budućnost, podnio je javnom bilježniku 13. veljače 1531. zahtjev »da mu izda punomoć s kojom se kod kraljevskog vijeća i vrhovnog suda u Navarri može službeno utvrditi njegovo plemstvo.«²⁶

Postižući akademske stupnjeve koje je trebalo skupo platiti i pribavljajući što je bilo potrebno za novi položaj magistra, Ksaver je zapao u dugove. Financijske prilike su mu se još pogoršale kad je novčana pomoć od kuće stizala rijetko i neredovito, a te su godine cijene veoma poskočile. Ignacije je iskoristio zgodu da pomogne zemljaku u novčanim teškoćama. Pružio mu je potporu »tražeći učenike za nj, koje je osobno dovodio.«²⁷ Vrlo diskretno bdio je i nad Ksaverovim društvom pa ga je upozorio na humaniste čija se pravovjernost nije bila iznad svake dvojbe. Franjo se branio od Ignacijeva osvajanja, štoviše, rugao se onima koji su ga slijedili. Ipak, napokon je iskusnom strategu iz Loyole uspjelo zaposjesti utvrdu Ksaver i pridobiti Franju među svoje prijatelje. Izgleda da je odluka pala početkom lipnja 1533. kad je Petar Faber na dulje vrijeme posjetio svoga starog oca.²⁸

19 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 145.

20 BRODRICK, *Abenteurer Gottes* (v. bilj. 3), 31.

21 TELLECHEA, *Ignatius von Loyola* (v. bilj. 11), 204.

22 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 146.

23 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 136–137.

24 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 140.

25 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 149 i 177.

26 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 147.

27 TELLECHEA, *Ignatius von Loyola* (v. bilj. 11), 205.

28 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 176.

O toj je višegodišnjoj borbi, kako J. Polanco izvješćuje, Ignacije kasnije rekao kako »najžilavije tijesto koje je ikad pod prstima imao bijaše taj mladi Francisco Javier. Francisco bijaše mlad, zgodan momak, plemenit baskijac. Budući da je valjano studirao filozofiju, nije puno pozornosti vraćao na Ignacija koji se tada probijao uz pomoć dobronamjernih darova drugih. Gotovo svaki put kad ga je susreo, ismijavao je njegove planove ili je podbo Layneza i Salmerona kojom podrugljivom izrekom. Samo ga je Ignacije znao oblikovati i obuzdavati svojom spretnom strpljivošću, pa je od njega proizveo neumrlog apostola Indije. A taj je postao slavan, ne manje od Aleksandra Velikoga koji je kao silni konjanik pripitomio divljeg Bukefala.«²⁹

*Prijatelji u Gospodinu*³⁰

Iako Franjo Ksaverski zbog poučavanja još nije mogao obaviti duhovne vježbe, pripadao je u skupinu prijatelja koju je Ignacije svojim vježbama oblikovao u Parizu. Drugovi su se redovito sastajali kako bi se međusobno posavjetovali i utvrdili planove. »Ignacije, Lainez i Ksaver sanjali su o tome da zauvijek odu u Palestinu i ondje žrtvuju život za službu kršćanima i nevjernicima.«³¹ »Svi su bili odlučni da će hodočastiti u Svetu Zemlju i da će potom sav svoj život, po uzoru na Krista i njegovih apostola, pod zastavom nebeskoga kralja posvetiti isključivo vlastitom posvećenju i služenju dušama, i to odričući se pritom svih zemaljskih dobara i časti. Da bi se za ovo više osposobili, odlučili su odlazak iz Pariza odgoditi do blagdana Obraćanja sv. Pavla, 25. siječnja 1537. Za to vrijeme dovršit će studij teologije kao pripremu za svećeničko ređenje i isprosit će od Boga svjetlo i snagu za svoju uzvišenu i tešku zadaću. U skladu s jednom konstitucijom Klementa V. s koncila u Vienneu koja je tako propisivala, nakanili su prije odlaska poći iz Venecije u Rim kako bi od Svetog Oca dobili dopuštenje za hodočašće u Jeruzalem.«³² Kako bi ostali vjerni svojim nakanama drugovi su se 15. kolovoza 1534.³³ u jednoj kapelici na Montmartreu zavjetovali da će živjeti u siromaštvu i čistoći i da će hodočastiti u Svetu Zemlju. Ako hodočašće unutar godine dana ne bi bilo moguće, odlučili su

29 *Fontes narrativi* (v. bilj. 10), III., 282–283. Hugo RAHNER, »Francisco und sein Meister. Zum vierhundertsten Todestag des heiligen Franz Xaver«, u: *Stimmen der Zeit* 151 (1952. /1953.) 161–172, ovdje 165. — ISTI, »Ignatius und Franz Xaver« u: ISTI, *Ignatius als Mensch und Theologe*, Freiburg/Breisgau 1964., 109–120, ovdje 113. — SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 162, bilj. 2.

30 IGNACIJE LOJOLSKI, *Deutsche Werkausgabe*, 2 sv., preveo Peter Knauer, Würzburg 1993.–1998., ovdje sv. I., 39. — Hubert ALPHONSO, »Freunde im Herrn. Die Gesellschaft Jesu als apostolische Gemeinschaft«, u: Andreas FALKNER — Paul IMHOF (izd.), *Ignatius von Loyola und die Gesellschaft Jesu 1491–1556*, Würzburg 1990., 85–92.

31 TELLECHEA, *Ignatius von Loyola* (v. bilj. 11), 212.

32 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 199.

33 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 201–204.

»dati se na raspolaganje papi, namjesniku Kristovu, da ih pošalje onamo gdje će na slavu Božju najviše moći biti od koristi bližnjemu.«³⁴

Za vrijeme ferija Franjo Ksaverski se povukao u osamljenu kuću kako bi pod Ignacijevim vodstvom obavio tridesetodnevne vježbe. Pritom će se njegov život i ponašanje prema Ignaciju iz temelja promijeniti. Ovo se može zaključiti na temelju pisma od 25. ožujka 1535. u kojem Ksaver moli svoga brata Juana de Azpilcuetta za financijsku pomoć. Ondje piše kako Ignaciju duguje veliku zahvalnost jer mu je stalno izlazio u susret u novčanim teškoćama, te ga je upozoravao na opasna prijateljevanja i tako ga očuvao od krivovjerja. Stoga Franjo traži od brata da Ignacija primi kao njega samoga »jer je svojim dobrim djelima navalio na me dug velike zahvalnosti. I Vaša milost smije misliti: kad bi on bio onakav, kakva su Vam ga opisali, onda ne bi pošao Vašoj kući da se u Vaše ruke preda; ta nijedan zlotvor neće pohrliti k onome komu je zlo nanio; već na temelju ovoga Vaša Milost može posve jasno vidjeti da je pogrešno sve što su Vam ispriповjegli o gospodinu magistru Iigu.«³⁵

Ovo je pismo Ignacije osobno mogao ponijeti jer je nakon nekoliko dana napustio Pariz; liječnici su mu naime savjetovali da zbog lošeg zdravstvenog stanja ode na odmor u domovinu. Umjesto njega Petar Faber je preuzeo vodstvo skupine. Drugovi su nastavili studij teologije, pridobili nove članove i namjeravali se sastati s Ignacijem u proljeće 1537. u Veneciji kako bi odande započeli hodočašće u Svetu Zemlju. Zbog rata između francuskoga kralja i Karla V. moradoše hodočašće odgoditi za 15. studenoga 1536. pa se zaputiše preko Lotaringije, Njemačke i Švicarske u Italiju.³⁶ Početkom siječnja stigli su u grad na lagunama gdje ih je Ignacije već čekao. Budući da su hodočasnički brodovi trebali tek na ljeto ploviti prema Palestini, odlučio je da će ovo vrijeme čekanja »posvetiti služenju bolesnima te da će za Uskrs poći u Rim i izmoliti od Svetog Oca dopuštenje za hodočašće i za ređenje.«³⁷ Skupina se razdijelila i Ksaver je s Petrom Faberom i Diegom Lainezom otišao u jedan hospicij njegovati neizlječive bolesnike.

Sredinom ožujka zaputili su se prema Rimu da od pape isprose dopuštenje za hodočašće u Jeruzalem. No, Ignacije je ostao u Veneciji jer se pribojavao da bi im mogla štetiti njegova nazočnost u Vječnom Gradu. Ondje su se, kako je saznao, nalazili »dr. Ortiz, koji je od vježbi u Peraltu bio protiv njega i u Parizu ga je tužio inkvizitoru, te Gian Pietro Carafa s kojim se u Veneciji zauvijek razišao i koji je potom od listopada 1536. boravio na papinskom dvoru gdje ga je Pavao III. dne

34 *Fontes narrativi* (v. bilj 10) II., 567. — Johannes G. GERHARTZ, »Von Jerusalem nach Rom. Der Weg des Ignatius zu seiner Krichlichkeit«, u: FALKNER — IMHOF (izd.), *Ignatius von Loyola und die Gesellschaft Jesu* (v. bilj. 30), 93–104, ovdje 100.

35 *Epistolae S. Francisci Xaverii alicque eius scripta. Nova editio ex integro refecta textibus, introductionibus, notis, appendicibus aucta* (Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Missionum Societatis Iesu, Sv. 1–2), ed. Georgius SCHURHAMMER — Iosephus WICKI, Rim 1944.–1945., ovdje sv. I., 10. — SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2) I., 233–234.

36 SCHURHAMMER, *Gesammelte Studien* (v. bilj. 2), III., 455–466.

37 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 292.

22. prosinca uzdigao na čast kardinala«. ³⁸ Iako ova bojazan ne bijaše posve bez temelja, drugove je papa prijateljski primio i dao im dopuštenje da hodočaste u Svetu Zemlju te da ih koji biskup izvan Rima zaredi za svećenike. Oni koji su među njima već bili svećenici dobili su ovlast da »mogu ispovijedati sve vjernike i davati odrješenje i za biskupima pridržane slučajeve«. ³⁹ U isti mah Sveti je Otac držao da hodočašće u Jeruzalem zacijelo neće biti moguće zbog turskih priprema za rat.

Drugovi se vratiše u Veneciju gdje će Ignacija i Ksavera, kao i petoricu njihovih prijatelja, 24. lipnja 1537. biskup Vincenzo Nigusanti zarediti za svećenike. Kako je u međuvremenu buknuo rat s Turcima, nije se više moglo misliti na plovidbu do Palestine. Stoga nakaniše pripravljeni se tri mjeseca na slavlje svoje prve svete mise, a potom će se dati na dušobrižnički rad u sveučilišnim gradovima sjeverne i srednje Italije kako bi među studentima potražili nove kandidate za svoju zajednicu. Krajem rujna Ksaver je u Vicenzi slavio svoju mladu misu i zatim pošao s Nikolom Bobadillom u Bolognu.

U međuvremenu je bilo sigurno da zbog rata s Turcima »prijevoz u Svetu Zemlju 1537. prvi put u tom stoljeću neće biti moguće«. ⁴⁰ Stoga su se svi sastali kod Ignacija u Rimu i u studenome 1538. ⁴¹ dali se papi na raspolaganje, a on im je naložio da se posvete dušobrižništvu u Rimu. Osim toga biskup, knezovi i kardinali molili su Svetog Oca da im pošalje svećenike iz te »Compañía de Jesús«. ⁴² Ovo su ime drugovi izabrali zato da pokažu kako »u svojoj sredini nemaju nikoje druge glave ili pretpostavljenog doli Isusa Krista«. ⁴³ Kako su se u ono doba vjerničke skupine i udruženja često nazivali imenom »Compañía — Družba«, i drugovi oko Ignacija su upotrijebili taj pojam, a da pritom nisu imali, kako se to redovito tvrdi, nikakvih vojničkih zamisli. ⁴⁴

Diego de Goueva, poglavar Kolegija sv. Barbare u Parizu, ⁴⁵ priopćio je drugovima da se traže misionari za Indiju. U ime svih Petar Faber ⁴⁶ zahvalio se na obavijesti, ali istodobno je upozorio da su se podložili papi te da mogu onamo poći jedino na njegovu zapovijed. Prijatelji spremno prihvaćaju naloge Svetog Oca, no ubrzo su spoznali koliko ova potpuna raspoloživost može biti opasna za opstanak

38 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 296.

39 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 323.

40 Monumenta Historica Societati Iesu. Series prima: S. Ignatii Epistolae et Instructiones, 12 sv. (skraćeno: MI Epp.), Madrid 1903.–1911., ovdje sv. V., 259–260 — GERHARTZ, »Von Jerusalem nach Rom« (v. bilj. 33), 103. — RAVIER, Ignatius von Loyola (v. bilj. 11), 100.

41 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 435.

42 MI Epp. (v. bilj. 40) I., 141 — Hugo RAHNER, *Ignatius von Loyola. Briefwechsel mit Frauen*, Freiburg i. Br. 1956., 314.

43 Fontes narrativi (v. bilj. 10), I., 204, II., 504, 596–597. — ALPHONSO, *Freunde im Herrn* (v. bilj. 30), 86.

44 Theodor BAUMANN, »Compagnie de Jésus. Origine et sens primitif de ce nom«, u *Revue d'Ascétique et de Mystique* 37 (1961), 47–60.

45 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 92–94.

46 MI Epp. (v. bilj. 40), I., 132–134. — SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 421–422. — RAVIER, *Ignatius von Loyola* (v. bilj. 11), 32.

njihove »Compañía«. Stoga su počeli vijećati o tome treba li da ostanu zajedno i trebaju li se jednome među sobom zavjetovati na posluš. Prilično su brzo došli do jednodušne odluke da će podržati svoje zajedništvo jer »se predobri i preljubazni Gospodin udostojao nas slabe ljude koji potječemo iz tako različitih mjesta i običaja ujediniti i okupiti, tako da ne smijemo cijepati to jedinstvo i zajedništvo Božje, nego ga moramo iz dana u dan potvrđivati i jačati«. ⁴⁷

Jednodušno su odgovorili i na drugo pitanje i svaki se obvezao da će položiti zavjet poslušnosti i ući u »Compañía de Jesús« kad je papa potvrdi. ⁴⁸ Po želji drugova Ignacije je sazeo rezultate tromjesečnog vijećanja u Formulu Instituta ⁴⁹ koju je po kardinalu Gasparu Contariniju dao podastrijeti Svetom Ocu s molbom za odobrenje. Ignacije je ovdje zabilježio nacrt osnovnog zakona Družbe Isusove koji se u tri točke razlikovao od uobičajenih redovničkih pravila. Kako bi se nesmetano mogli dati na dušobrižnički posao, članovi su odustali od toga da stalno borave u jednome samostanu, zajedno mole u kuru i nose posebno redovničko odijelo. Zbog toga je došlo do velikih protivljenja u kardinalskom kolegiju, pa je papa Pavao III. tek 27. rujna 1540. mogao službeno potvrditi ovu »Compañía de Jesús« u apostolskom pismu »Regimini Militantis Ecclesiae«. ⁵⁰

Brz pokret

Nakon što je Goueva svojim negdašnjim studentima poručio da su u Indiji potrebni misionari, pisani Faberov odgovor proslijedio je kralju Ivanu III. Portugalskom. Nato je kralj zadužio svog poslanika u Rimu, don Pedra Mascarenhasa, ⁵¹ da se raspita o tim muževima koji su »23. studenoga bili na papinskom dvoru gdje ih je, kako mi pismo svjedoči, papa zadržao da im zapovijedi što će činiti u njegovoj službi. Prema njihovu pismu nakana im je obraćati nevjernike pa ako se Svetom Ocu, komu su se, pišu, predali i bez čije zapovijedi neće ništa poduzeti, sviđi, oni bi spremno pošli u Indiju. Stoga mi se čini da bi, kad ih odlikuju takve osobine i nakane, ondje Gospodinu iskazali veliku službu i donijeli velik plod za vjeru, poučavajući i snažeći one koji ga već prihvaćaju, a i privodeći ostale k vjeri.« ⁵² Poradi

47 IGNACIJE LOJOLSKI, *Constitutiones Societatis Jesu* (Monumenta Historica Societatis Jesu. Monumenta Ignatiana, niz III., sv. 1–4) (skraćeno: Mon. Ign. III.) Rim 1934.–1948., ovdje sv. I., 3. — IGNATIUS VON LOYOLA, *Werkausgabe* (v. bilj. 30), II., 292. [Čitatelj će moći usporediti i hrvatski prijevod Ustanova: *Ustanove Družbe Isusove s bilješkama 34. generalne kongregacije i Dopunske odredbe koje je ta Kongregacija odobrila*, Zagreb, Provincijalat Hrvatske pokrajine Družbe Isusove, 1998.]

48 Mon. Ign. III. (v. bilj. 47), I., 8. — IGNATIUS VON LOYOLA, *Werkausgabe* (v. bilj. 30), II., 297.

49 Mon. Ign. III. (v. bilj. 47), I., 14–21. — IGNATIUS VON LOYOLA, *Werkausgabe* (v. bilj. 30), II., 303–320. — SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 444–446.

50 Mon. Ign. III. (v. bilj. 47), I., 24–32 — IGNATIUS VON LOYOLA, *Werkausgabe* (v. bilj. 30), II., 303–320.

51 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2.), I., 515–519.

52 MI Epp. (v. bilj. 40), I., 737–739. — SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 522.

dobra glasa koji su uživali članovi »Compaía de Jesús« portugalski je poslanik zamolio papu da neke od njih pošalje za misionare u Indiju. Sveti Otac ipak se usstručavao i poslao je Mascarenhasa k Ignaciju s obrazloženjem da se mogu samo dragovoljno uputiti na ovako daleko i opasno putovanje. Drugovi bijahu voljni i pripravnici ispuniti poslanikovu molbu pa je Pavao III. dvojicu od njih imenovao svojim legatima koji će poći u Indiju. Ovu tešku zadaću Ignacije je povjerio »Rodriguesu i Bobadilli koje je Mascarenhas izričito tražio jer je Rodrigues bio jedini Portugalac među pariškim magistrima, a Bobadillu je već poznao s njegovih predavanja o Poslanici Rimljanima«. ⁵³

Simao Rodriguesa, koji je zbog bolesti boravio u Rimu, poslanik je odmah uputio u Portugal da bi se u svom zavičaju mogao oporaviti dok ga kralj ne pozove. Mascarenhas je i sam bio bolestan i htio se što prije vratiti u domovinu pa je poslao brzoteču u Napulj po Bobadillu. Bobadilla je međutim u Vječni Grad došao u takvom zdravstvenom stanju da mu je liječnik zabranio putovanje u Portugal. Kako poslanik nije više htio čekati, a nije htio poći bez drugog indijskog misionara koji mu je obećan, jedino je Franjo Ksaver, koji je u to doba bio tajnik Družbe Isusove, ⁵⁴ mogao uskočiti kao zamjena. Kad mu je Ignacije to spomenuo, on je navodno spontano odgovorio: »Dobro, krećem! Spreman sam!« ⁵⁵ Na brzinu je zakrpao svoje iznošeno odijelo, izmolio papinski blagoslov i na dan polaska sastavio tri izjave koje je ostavio zapečaćene u ovitku. U njima je izrazio prihvaćanje svih konstitucija, pravila i odredbi koje će njegovi drugovi izdati, zatim je za buduću izbor Generala svoj glas dao »pravom ocu, don Ignaciju« ⁵⁶ i, napokon, zamolio Diega Laineza da u njegovo ime položi zavjete kad Družba Isusova bude službeno potvrđena.

Sredinom ožujka 1540. otputovao je u Lisabon gdje je više od godinu dana morao čekati na isplovi indijska flota. Stoga se je zajedno s Rodriguesom dao na dušobrižništvo u portugalskom glavnom gradu. U tom radu postali su na kraljevskom dvoru toliko omiljeni da ih je Ivan III. htio zadržati kod sebe. ⁵⁷ Ignacije je o tome pitao papu budući da su kao njegovi legati trebali u Indiji naviještati kršćansku vjeru. No, Pavao III. prepustio je odluku kralju kojega je Ignacije uspio potaknuti da Rodrigues doduše ostane u Portugalu, ali Ksavera da pošalje u Indiju.

Kod priprema za putovanje očitovale se kroz kakvo je obraćenje u međuvremenu prošao baskijski plemić. Kao magister, Ksaver je u Parizu imao slugu, u skladu sa svojim staležom. Sada je pak grofu od Castanheire, koji mu je po kraljevu nalogu ponudio slugu, odgovorio: »Gospodine grofe, nastojanje da si ovim sredstvom o kojem Vaše dostojanstvo govori steknemo ugled i autoritet, Crkvu Božju

53 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 257.

54 SCHURHAMMER, *Gesammelte Studien* (v. bilj. 2), III., 468.

55 *Fontes narrativi* (v. bilj. 10), II., 381. — SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 532.

56 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 533.

57 *Epistolae S. Francisci Xaverii* (v. bilj. 35), I., 63. — SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 644. — M. Joseph COSTELLOE (preveo), *The letters and instructions of Francis Xavier*, St. Louis 1992., 27.

i prelate dovelo je u ovo stanje u kojem se sada nalaze. Sredstvo kojim treba steći ugled i autoritet jest to da si svatko sam pere odjeću i pribavlja hranu, a da pritom ne koristi ničije usluge, i da istodobno skrbi za spasenje bližnjega.«⁵⁸ Na svoj trideset peti rođendan, 7. travnja 1541., mogao je Franjo Ksaverski napokon započeti svoju plovidbu u Aziju.

Prijateljstvo za cijeli život

Unatoč golemim udaljenostima i jako lošim prometnim vezama, Franjo Ksaver je održavao prijateljske veze sa svim članovima Družbe Isusove, koju je papa u međuvremenu službeno potvrdio. Pretpostavka za to bijaše redovito dopisivanje unutar Isusovačkog reda kojemu je Ignacije pripisivao vrhunski značaj.⁵⁹ Ksaver je to znao i zato je obilno izvješćivao o svojoj djelatnosti u Portugalu. Po dolasku u Indiju tražio je vezu s poglavarstvom Reda u Rimu, »provodeći do u tančine sve naputke svetog utemeljitelja i obavješćujući ga o svemu što se događa u tim dijelovima svijeta.«⁶⁰ Mnogobrojna pisma⁶¹ dokumentiraju Ksaverove misijske uspjehe u Aziji, ali svjedoče i o dubokom prijateljstvu koje ga je vezalo s Ignacijem. Imali su povjerenja⁶² jedan u drugoga i blisko surađivali.

Budući da je Franjo Ksaverski bio prvi isusovac u misijama izvan Europe, general Reda ga je podupirao kako god je mogao. Ignacije je znao u kako je velikoj mjeri njegov prijatelj ovisan o pomoći iz Europe te je naložio Simau Rodriguesu u Lisabonu da ga velikodušno potpomaže.⁶³ Čim su bili ispunjeni uvjeti za to, odvojio je misijska područja od portugalske provincije i uspostavio samostalnu indijsku provinciju. Vodstvo je povjerio Franji Ksaverskom kojemu je dao najveće ovlasti.⁶⁴ Ignacije je uznastojao i dobio sva dopuštenja i punomoći Svete Stolice⁶⁵ koje je Ksaver zatražio, a Rodriguesa⁶⁶ je prekorio što nije papinske dokumente na vrijeme poslao u Indiju. Kad ga je Ksaver zamolio, general Reda je odredio da svakog mjeseca u crkvi Sv. Petra na Montoriju jedan isusovac služi misu za misije

58 SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), I., 678.

59 Usp. Julius OSWALD, »Erbauungsschrift oder Leistungsbericht? Zum historischen Quellenwert der Litterae Annuae«, u ISTI — Rita HAUB (izd.) *Jesuitica. Forschungen zur frühen Geschichte des Jesuitenordens in Bayern bis zur Aufhebung 1773. (Zeitschrift für bayerische Landesgeschichte, Beiheft 17)* München 2001., 451–467, ovdje 457.

60 Anton HOUNDER, Ignatius von Loyola und Franz von Xaver, ein Freundschaftsbund zweier Heiligen, u: *Die katholischen Missionen* 50 (1921. /1922.), 185–190, ovdje 188.

61 Usp. MI Epp. (v. bilj. 40). — Monumenta Historica Societatis Iesu. Monumenta Xaveriana, 2 sv., (skraćeno: Mon. Xav.), Madrid, 1899.–1912. — Epistolae S. Francisci Xaverii (v. bilj. 35). — Elisabeth GRÄFIN VITZTHUM (izd.) *Die Briefe des Francisco de Xavier 1542–1552.*, Leipzig 1939. — COSTELLOE (preveo), *The Letters* (v. bilj. 57).

62 MI Epp. (v. bilj. 40), I., 351; II., 558. — SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), II., 357–358.

63 MI Epp. (v. bilj. 40), II., 568.

64 MI Epp. (v. bilj. 40), II., 557–558. — SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), II., 3, 357–358.

65 Mon. Xav. (v. bilj. 61), I., 815–817.

66 MI Epp. (v. bilj. 40), I., 431.

u Indiji.⁶⁷ U svojim pismima Ignacije hvali i sokoli svoga subrata i redovito ga izvješćuje o razvoju Isusovačkog reda u Europi. Ksaverove izvještaje i pisma daje prepisivati i šalje ih svim kućama i svim dobročiniteljima Družbe Isusove. Na taj je način pobudio euforično oduševljenje za apostola Indije i Japana te za njegove misije u ostaloj Aziji.

Pisma Franje Ksavera pokazuju kako je on veoma cijenio Ignacija kao svog duhovnog oca i poštovao ga kao poglavara.⁶⁸ Zbog toga je još prije odlaska iz Europe molio generala Reda da mu iscrpno piše i pouči ga o pravilnoj metodi misioniranja.⁶⁹ Njegova je pisma čitao sa suzama u očima⁷⁰ i pisao odgovore na koljenima.⁷¹ Iz jednog je pisma izrezao Ignacijev potpis i nosio ga zajedno s formulom zavjeta i jednom relikvijom Tome apostola u kutijici na prsima. Svojim nalogima davao je veću važnost pozivajući se na generala u Rimu, a Gaspara Barzusa, kojega je imenovao viceprovincijalom, upozorio je da ne prima u Družbu Isusovu nikoga koga bi sam Ignacije odbio.⁷²

Unatoč velikoj udaljenosti ostao je prijateljski povezan s Ignacijem. Ksaver je čeznuo za tim da susretne svog duhovnog oca i s njim pretrese sve važne stvari.⁷³ Duboko ganut pročitao je u popratnom pismu uz imenovanje provincijalom Ignacijevu priznanje: »Potpuno Vaš, koji Vas nikad ne može zaboraviti«. Na koljenima je odgovorio: »Vaša sveta, očinska ljubav piše mi kako silnu želju imate da me još jednom vidite prije nego dovršite ovaj život; Gospodin zna kako me duboko potresa tolika ljubav i suze mi naviru kad god na to mislim; sretan sam u misli da je to moguće, jer ništa nije nemoguće u svetoj poslušnosti.«⁷⁴ Nakon nekoliko mjeseci opet o tome govori i zaključuje pismo Ignaciju s ovom željom: »Bog neka nas opet ujedini u vječnoj slavi, a ako to njegovoj proslavi služi, onda već i u ovom životu.«⁷⁵

Izgledalo je da će se ova želja ostvariti jer se Ignacije doista bavio mišlju da iskusnoga misionara dozove natrag u Europu. Na temelju jedne nejasne primjedbe Jeronima Nadala⁷⁶ pretpostavljalo se da je general Reda kanio Franju Ksavera

67 Mon. Xav. (v. bilj. 61), I., 481. — MI Epp. (v. bilj. 40), II., 570.

68 Usp. Epistolae S. Francisci Xaverii (v. bilj. 35), I., 11.

69 Mon. Xav. (v. bilj. 61), I., 222; 239.

70 Epistolae S. Francisci Xaverii (v. bilj. 35) II., 286–293, ovdje 287. — VITZTHUM (izd.) *Die Briefe* (v. bilj. 61), 167–170, ovdje 168.

71 Epistolae S. Francisci Xaverii (v. bilj. 35), II., 17–28, ovdje 27. — VITZTHUM (izd.), *Die Briefe* (v. bilj. 61), 116–121, ovdje 121.

72 Usp. Mon. Xav. (v. bilj. 61) I., 882; 887; 889; 916.

73 Epistolae S. Francisci Xaverii (v. bilj. 35), I., 396–400, ovdje 397. — Mon. Xav. (v. bilj. 61), I., 448–449, ovdje 448.

74 Usp. SCHURHAMMER, *Franz Xaver* (v. bilj. 2), II., 3, 359. — Mon. Xav. (v. bilj. 61), I., 668. — Epistolae S. Francisci Xaverii (v. bilj. 35), II., 287. — VITZTHUM (izd.), *Die Briefe* (v. bilj. 61), 168.

75 HUONDER, *Ignatius von Loyola und Franz Xaver* (v. bilj. 60), 188. — Epistolae S. Francisci Xaverii (v. bilj. 35), II., 365–376, ovdje 376. Mon. Xav. (v. bilj. 61), I., 736–740, ovdje 740. — VITZTHUM (izd.), *Die Briefe* (v. bilj. 61), 200–203, ovdje 203.

76 Usp. MI Epp. (v. bilj. 40), V., 266, bilješka 3.

pozvati kao svog nasljednika. Iako se to zbog dubokog prijateljstva koje je ovu dvojicu povezivalo ne može sasvim isključiti, ipak se u Ignacijevu⁷⁷ pismu o tome ne govori. Nalog da se Ksaver što je brže moguće vrati u Europu Ignacije je temeljio na tome da misije u Portugalskom protektoratu treba na nov način urediti i da Svetu Stolicu treba pouzdano izvijestiti o stanju u Indiji. Osim toga bijaše nužno oduševiti kralja Ivana III. za širenje vjere u njegovim kolonijama i pobrinuti se da samo prikladni misionari budu onamo poslani. Za ovu zahtjevnu zadaću Franjo Ksaverski je zbog svog osobnog iskustva bio najbolji. Ipak, na dugo željkovani put natrag u Europu nije više mogao jer ga je Bog 3. prosinca 1552. pozvao k sebi.

Borba za proglašenje svetim

Kad je u Lisabon stigla sigurna vijest o smrti misionara isusovca, »kralj Ivan III. Portugalski naložio je potkralju u Indiji da kod vjerodostojnih osoba organizira iscrpno istraživanje o krepostima i životu Franje Ksavera te da mu rezultate saslušanja u dva primjerka pošalje u Portugal. Tako su krajem 1556. i tijekom 1557. godine u Goi, Cochinu, Baseinu (sjeverno od Bombaya) i Malakki pozvali i saslušali svjedoke, njihove izjave službeno ovjerali i poslali u Europu.«⁷⁸ Na temelju ovih svjedočanstava Ivan III. zamolio je dopuštenje od pape »da se i prije nego bude proglašen svetim smije slaviti blagdan patra, kojeg toliko cijeni.«⁷⁹ Kako je kralj ubrzo umro, ova nastojanja se nisu dalje provodila. Ali izjave svjedoka sadrže toliko informacija o životu i radu Franje Ksaverskoga da su mogle poslužiti kao osnovica za životopis.

Međutim, pri pisanju o životu članova vlastitoga reda i sami su isusovci imali podijeljeno mišljenje. Neki od njih čak ni o životopisu utemeljitelja Reda nisu htjeli ni čuti jer je »život magistra Ignacija već opisan u četiri Evanđelja i u Svetom pismu; ta, jedan je život, kao što je samo jedan Krist, jedna vjera i jedno krštenje.«⁸⁰ Drugi su naprotiv gorljivo skupljali građu tako da je general Franjo Borja mogao zadužiti negdašnjeg osnivačeva tajnika Pedra de Ribadeneyru⁸¹ da sastavi Ignacijev životopis, koji će potom 1572. biti objavljen u Napulju, a namijenjen samo isusovcima. Kako je knjiga primljena s oduševljenjem, g. 1586. pojavilo se i drugo izdanje.

U knjizi Ribadeneyra spominje kratak životopis Franje Ksavera koji je napisao Manuel Acosta, a Giovanni P. Maffei ga je preveo na latinski. Pisac ove sažete

77 MI Epp., (v. bilj 40), V., 148–151. — IGNATIUS VON LOYOLA, *Geistliche Briefe*, uvod: Hugo Rahner, Einsiedeln 1956., 256–260.

78 Josef WICKI, »Das neuentdeckte Xaveriusleben des P. Francisco Perez S. J. (1579.)«, u: *Archivum Historicum Societatis Jesu* 34(1965), 36–78, ovdje 36. — Ovi su dokumenti objavljeni u: Mon Xav. (v. bilj. 61), II., 223–447.

79 SCHURHAMMER, *Gesammelte Studien* (v. bilj. 2), III., 61–62.

80 SCHURHAMMER, *Gesammelte Studien* (v. bilj. 2), III., 62.

81 Usp. KÖNIG–NORDHOFF, *Ignatius von Loyola* (v. bilj. 1), 42–55.

biografije oslanjao se na dokumente koje je kralj Ivan III. prikupio te je opisao misionarevo djelovanje, a i neka njegova čudesa.⁸² Zbog izvrsna prijevoda knjižice, koja je doživjela nekoliko izdanja, kardinal Henrique je zamolio Maffeia da sastavi iscrpan Ksaverov životopis. Maffei je gotovo bio dovršio *Život Ignacijev* koji je zatražio general Eberhard Mercurian, pa se dao na prikupljanje građe za novo djelo.

Na opetovanu želju poglavarstva Reda u međuvremenu je i Manuel Teixeira u Indiji napisao Ksaverov životopis i rukopis poslao u Rim s molbom za dopune i ispravke. No u Rimu je rukopis zanemaren, pa je prva i jedina misionareva biografija iz pera životopisca koji je Apostola Indije i Japana osobno poznao⁸³ objavljena istom 1912. u Monumenta Xaveriana.⁸⁴ Tako je Ribadeneyra najviše utjecao na sliku o Franji Ksaveru jer je njegov život i rad opisivao u idućim izdanjima Ignacijeva životopisa — koji je mnogo puta tiskan i preveden.

Međutim, njegov prikaz Franje Ksaverskoga kritizirali su upravo oni isusovci koji su radili u misijskim područjima i najbolje poznavali tamošnje prilike. Tako se, primjerice, Manuel Teixeira u pismu Alessandru Valignanu požalio da je Ribadeneyra mnogo toga pogrešno razumio i da pripovijeda o stvarima koje bi bilo bolje izostaviti. Valignano je bio istog mišljenja pa je pisao generalu Reda: »Kao što će Vaše Očinstvo vidjeti u prvom dijelu 'Indijske povijesti' koju sam Vam lani poslao, nema ondje ni spomena o stvarima koje se u 'Životu oca našeg Ignacija' pripovijedaju o p. magistru Franji. Iako sam ove pojedinosti veoma pomno istražio, nisam ništa našao što bi se još moglo kazati o čudesima i načinu života p. mag. Franje, osim onoga što sam napisao u spomenutoj 'Povijesti'. Tko više od toga kazuje, ponavlja ono što ljudi iz puka govore, koji o tim stvarima pričaju s malo promišljanja te u svojoj afektivnosti i lakovjernosti preuveličavaju i uopćuju sve što god čuju na ulici. Istina je, međutim, ono što je zapisano u spomenutoj 'Povijesti' i ništa više od toga nije pronađeno što bi se moglo zapisati kao sigurno ili barem vjerojatno. Što se pak ondje kaže, to je ne samo sigurna istina nego je također dostatno za proslavu našeg Gospodina u životu njegova sveca, bez potrebe da pridodajemo apokriife i nesigurne stvari.«⁸⁵

Prvo japansko izaslanstvo, koje je u Rim stiglo u ožujku 1585., zamolilo je isusovačkog generala u ime kralja iz Bunga, tomoa Yošišigea, da »Svetog Oca zamoli za proglašenje blaženim Franje Ksavera koji je prvi kralju navijestio Evanđelje.«⁸⁶ U vezi s tom molbom Valignano je potaknuo kralja da u Goi dadne naslikati dvije Ksaverove vjerne slike od kojih je jednu poslao s izaslanstvom u Rim. Kad ga je potom general Aquaviva upitao što on misli o Ksaverovoj beatifikaciji, Valignano je odgovorio: »Ako on to posve sigurno i zaslužuje, jer je svet i blažen u nebu, ipak

82 SCHURHAMMER, *Gesammelte Studien* (v. bilj. 2), III., 65.

83 SCHURHAMMER, *Gesammelte Studien* (v. bilj. 2), III., 73.

84 Mon. Xav. (v. bilj. 61), II., 815–918.

85 SCHURHAMMER, *Gesammelte Studien* (v. bilj. 2), III., 80.

86 SCHURHAMMER, *Gesammelte Studien* (v. bilj. 2), III., 734.

u ovako važnoj stvari treba dobro paziti da ono što činimo počiva na sigurnoj informaciji koja ne dopušta nikakve dvojbe. Kako sam, naime, već prije pisao p. Mercurianu — blažene uspomene, obavijesti, koje su ovdje na zapovijed kralja Ivana III. Prikupljane — u mnogim su stvarima sumnjive i nesigurne. Čitav je narod bio toliko zanesen dobrim primjerom spomenutoga Patra da su ljudi olako vjerovali u sve što se pričalo, pa su, kako to u sličnim slučajevima biva, iznašli mnoga čudesa gdje ih uopće nije bilo, a oni koji su svjedočili olako su kao činjenice navodili ono što su drugi pripovijedali. Tako, prema istraživanjima koje sam u to vrijeme pokrenuo, podaci koje su priskrbili činovnici spomenutoga kralja nisu baš sigurni.«⁸⁷ Do sličnog je rezultata došao i Georg Schurhammer kad je nakon mnogo stoljeća »kritički istražio legende o Ksaveru i njegova čudesa«. ⁸⁸

Na Ribadeneyrin životopis sv. Ignacija ova kritika ipak nije imala nikakva utjecaja jer, kako se čini, izdavači nisu bili voljni unositi ispravke. »Ali u kratak Ksaverov životopis, što ga je s oduševljenjem i za oduševljenje napisao, Ribadeneyra je uvrstio gotovo sve ispravke koje su cenzori tražili. Zadržao je jedino trostruki Ksaverov brodolom (jedan je pobrkan s Beirom), i uskrisenja, 'tri u Indiji i jedno u Japanu', a jezovit opis otoka Moro stavio je, u ublaženom obliku, u usta Portugalcima koji su Ksavera prije polaska htjeli odvratiti od puta.«⁸⁹

Ribadeneyra je, istina, u Ignacijevu životopisu opisivao i Franju Ksavera i ostale suosnivače Isusovačkog reda, ali kao glavna stvar na srcu mu bijaše kanonizacija osnivača jer se osobno duboko uvjerio u njegovu svetost. Biografijom i Ignacijevim slikama koje je naručio kod uglednih umjetnika, htio je podržati njegovo čašćenje i postići da bude proglašen svetim. Ove slikovne i literarne prikaze brižno je istražila König–Nordhoff i pritom ustanovila da Ribadeneyra izvješćuje o nekim Ignacijevim čudesima koje stavlja u sumnju ne samo Maffei nego čak i general Aquaviva. Tako dolazi do istog rezultata do kojeg su došli i misionari isusovci koji su upravo zbog toga kritizirali njegovu prikazivanje Franje Ksaverskoga. Čini se, prema tomu, da je Ribadeneyra nekritički preuzeo svjedočanstva koje je kralj Ivan III. dao prikupiti te da je čudesa i sam izmislio radi toga da oba suosnivača Družbe Isusove budu proglašeni svetima.

Neko objašnjenje König–Nordhoff nalazi u predgovoru životima isusovaca u Ribadeneyrinoj knjizi *Flos Sanctorum* iz 1609. godine: »Ako Ribadeneyra ondje papi daje primjedbu kako ima mnogo svetaca koje je Bog u nebu već kanonizirao i prije nego što je njegov namjesnik na zemlji na to i mislio, onda to nije tek kritika sporosti u kurijalnom odlučivanju, nego je prije svega isticanje unutaršnjeg načela nasuprot vanjskome kojemu je stalo do pravnih pitanja: nutarnje načelo je subjektivna sigurnost čovjeka uvjerenog u svetost osobe o kojoj govori. Na tom se načelu zasniva cijela Ribadeneyrina kampanja za Ignacijevu kanonizaciju. Htio je iz vlastite vjerničke svijesti pokazati svetost osnivača Reda. Prvenstvo ima njegovo

87 SCHURHAMMER, *Gesammelte Studien* (v. bilj. 2), III., 82.

88 SCHURHAMMER, *Gesammelte Studien* (v. bilj. 2), III., 249–270; 537–562.

89 SCHURHAMMER, *Gesammelte Studien* (v. bilj. 2), III., 87.

osobno uvjerenje. Može o čudesima pripovijedati jer ona ipak odgovaraju, bila dokaziva ili ne, njegovu znanju o Ignacijevoj svetosti. Istom kad bi se pokazalo da nije vjerovao u njegovu svetost ili da je čudesa hotimice izmišljao, njegova bi kampanja bila »manipulacija« u lošem smislu. Ovako ona i dalje stoji kao sveza racionalnosti i religioznosti koja nekom tko sa strane promatra može izgledati čudno.«⁹⁰

Ribadeneyra je 1. srpnja 1593. zatražio od generala Claudia Aquavive i od isusovaca koji su se po papinu nalogu⁹¹ okupili na generalnoj kongregaciji u Rimu da zamole Svetog Oca za Ignacijevu kanonizaciju. Iako se u tom pismu⁹² ne spominje Franjo Ksaver, generalna je kongregacija zadužila Aquavivu da u prigodno vrijeme uznastoji oko proglašenja svetim obojice osnivača Isusovačkog reda, kad po mišljenju stručnjaka za to bude postojala dobra osnovica.⁹³

Međutim, tražene pretpostavke još nisu postojale. Papa Klement VIII. imenovao je doduše dvojicu isusovaca, Francisca de Toleda i Roberta Bellarina, kardinalima, ali je držao nužnim intervenirati u nekim stvarima Reda kako bi spriječio rascjep u Družbi Isusovoj. Osim toga, Ignacije je osobno nekoliko puta bio u sukobu s inkvizicijom, a osnovao je redovničku zajednicu koja se u bitnim točkama razlikovala od ostalih redova. Zbog toga je već i kardinalski kolegij otezao potvrdu Družbe Isusove u doba pape Pavla III. Poslije, čak ni to službeno odobrenje nije priječilo Pavla IV. da isusovce obveže na zajedničku molitvu u koru. Iako je ova odredba odmah nakon njegove smrti dokinuta, ovdje se vidi kakve su zamjerke postojale s obzirom na Družbu Isusovu i njezina osnivača. K tome, ako bi svetim imao biti proglašen Ignacije, koji je u germanskom svijetu slovio ponajviše kao protureformator, valjalo je uzeti u obzir protestantsku kritiku čašćenja svetaca koju je Martin Luther osobito oštro izrazio u knjizi protiv kanonizacije meissenškog biskupa Benna.⁹⁴

Veliku nadu da će osnivač biti proglašen svetim probudili su kardinali Cesare Baronio, član Kongregacije za obrede, i Robert Bellarmino, kad su na dan smrti sv. Ignacija postavili njegovu sliku na njegov grob u isusovačkoj crkvi Il Gesù. Ondje je 2. prosinca iste godine obješena i slika Franje Ksaverskoga.⁹⁵ Ipak, očekivanja da će kanonizacija uskoro uslijediti nisu se ispunila. Čini se da je zbog toga kardinal Bellarmino preporučio vodstvu Reda da za neko vrijeme odustanu od Ignacijevе kanonizacije, a da kod pape umjesto toga zatraže da bude proglašen

90 KÖNIG–NORDHOFF, *Ignatius von Loyola* (v. bilj. 1), 54.

91 Ludwig KOCH, *Jesuiten–Lexikon. Die Gesellschaft Jesu einst und jetzt*, Paderborn 1934., 989.

92 Monumenta Historica Societatis Jesu. *Patris Petri de Ribadeneira Societatis Jesu Sacerdotis Confessiones, Epistolae aliaque scripta inedita*, 2 sv. Madrid 1920–1923., ovdje sv. II., 168–173.

93 Institutum Societatis Iesu, sv. 1–3, Firenza 1892–1893., ovdje sv. II., 286, br. 71.

94 Usp. David J. COLLINS, Bursfelders, humanists, and the rhetoric sainthood: the late medieval vitae of saint Benno, u: *Revue Benedictine* 11 (2001), 508–556. — Fidel RÄDLE, »Münchens Stadtpatron auf der Jesuitenbühne: Benno Comoedia (München 1598)«, u: Julius OSWALD — Rita HAUB (izd.) *Jesuitica*, (v. bilj. 59), 505–530, ovdje 512–516.

95 KÖNIG–NORDHOFF, *Ignatius von Loyola* (v. bilj. 1), 40.

blaženim. Ovu je molbu Pavao V. ispunio 27. srpnja 1609., dopuštajući tako da Ignacije Lojoloski bude čašćen unutar Družbe Isusove. Od silnog veselja isusovci su nato upriličili »tako raskošnu svečanost da su kod nekih u Rimu izazvali sablazan. Prigovorili su im da su za 'tantino di concessione' više buke napravili, nego sve ostale 'crkve' zajedno za sve kanonizirane svece.«⁹⁶

Unatoč tolikom oduševljenju, Utemeljiteljeva kanonizacija i dalje je ostala vruća želja isusovaca jer su i Benedikt i Dominik i Franjo Asiški također osnovali posebne redove, a štuju se kao sveci. Zbog rada na Ignacijevu proglašenju svetim zaostala je beatifikacija Franje Ksaverskoga kojega je 25. listopada 1619. Pavao V.⁹⁷ proglasio blaženim u tajnom konzistoriju bez vanjskoga slavlja. Tri godine nakon toga papa Grgur XV. proglasio je svetima oba prijatelja i suosnivača Družbe Isusove koji su još od studija tijesno surađivali te su bitno pripomogli obnovi Katoličke crkve i širenju kršćanske vjere. Ovo je izgleda pravo čudo koje je Bog htio izvesti po ovoj dvojici isusovaca koji su zajedno prešli dug životni put: na barmaku kod kanonizacije naslikani su zajedno i od tada zajednički pozdravljaju posjetitelje isusovačkih crkava.

(S njemačkog preveo: Niko Bilić)

IGNATIUS OF LOYOLA AND FRANCIS XAVIER

Founders of the Society of Jesus and Genesis of their Canonization
Julius OSWALD

Summary

The article depicts part of the life history, work and canonization process of two very close companions: Ignatius of Loyola (1491–1566) and Francis Xavier (1596–1552). They are generally considered founders of the Jesuit Order. They met during the time that they were studying in Paris in 1529. A brilliant career awaited Francis Xavier who had just completed his Master's Degree. However, grace effected a change in Francis' life, namely, through Ignatius. Ignatius who had experienced his conversion while ill and bedridden, and who had had a mystical experience which enabled him to lead others to God through his spiritual exercises, persuaded the capable philosophy teacher, Francis to join him in proclaiming Jesus the Lord. Gradually, Ignatius attracted to himself a group of students with a common desire to devote their lives to their personal sanctification and the serving of souls, by renouncing all earthly goods and honours. After completing their studies, together with their five companions, Francis and Ignatius were ordained into the priesthood in Venice in 1537. This group, which had placed itself at the disposal of the Roman primate, called itself »The Society of Jesus« and in 1540 Pope Paul III approved the order.

96 KÖNIG–NORDHOFF, *Ignatius von Loyola* (v. bilj. 1), 32.

97 SCHURHAMMER, *Gesammelte Studien* (v. bilj. 2), IV., 468.

Friendship between the two saints, who had only the »glory of God« at heart, was not jeopardized even when Francis Xavier left Rome on a mission to India. The numerous letters exchanged between these two honourable men testifies to their exceptional friendship. It is no surprise, therefore, that these two saints, promoters of renewal within the Catholic Church and proclaimers of the Good News, true »friends in the Lord,« were canonized simultaneously in 1622 by Pope Gregory XV.